

Magyarország migrációs politikája

Az elmúlt évek során Magyarországnak egyszerre kellett szembenéznie a dél felől érkező irreguláris migrációs nyomással, az ukrajnai orosz agressziót kísérő menekültválsággal, illetve a növekvő munkaerőpiaci igényekkel, amelyek a hazai tartalékok elapadásával egyre inkább szükségessé teszik a külföldi munkaerő bevonását a termelésbe. Az irreguláris migrációról folyó, 2015 után felerősödő európai vitában a magyar kormány egyértelműen a migrációkritikus álláspont mellett kötelezte el magát, amelyet a fizikai és jogi határzár kiépítése fémjelzett – és amely komoly konfliktusokat hozott az Európai Unióval. Ugyanakkor az illegális határátlépési kísérletek száma az elmúlt években is magas maradt. Az Ukrajnából érkezetteket hazánk – hasonlóan a többi EU-s tagállamhoz – ideiglenes védelemben részesítette, bár a menekültek többsége pár nap után elhagyja az országot. Magyarország emellett különféle fejlesztési és segélyezési programokon keresztül segítette az egyes közösségek helyben maradását szerte a világon.

Az általános európai kontextus

A migráció, különösen annak irreguláris formája, az elmúlt évtizedben az Európai Unió egyik legfontosabb és leginkább vitatott szakpolitikai – esetenként politikai-ideológiai – kérdése lett. A 2013-ban kezdődő, de 2015-ben tetőző migrációs és menekültválság, illetve az azóta érkezett több millió irreguláris bevándorló¹ arra kényszerítette a tagállamokat, hogy érdemben foglalkozzanak a problémával. Ugyanakkor a tagállamok között komoly véleménykülönbségek alakultak ki a tekintetben, hogy a megváltozott külső körülmények hatására miként kell átalakítani az Európai Unió menekültügyi és migrációs keretrendszerét. Ez annál is inkább így történt, mert bár a legális migráció és annak kereteinek meghatározása *elsősorban* tagállami kompetencia, míg a menekültügyi joganyag összeurópai szinten van szabályozva, a különféle átfedések – mint például a schengeni rendszer működtetése – miatt a kompetenciahatárok gyakran elmosódni látszanak. Így bár a „migrációs vita” – és ez a tanulmány is – elsősorban az *irreguláris* migrációra fog fókuszálni, ennek örvén többször felmerül a legális migráció kérdése is.

Az elmúlt években történtek ugyan előrelépések egyfajta uniós konszenzus felé az irreguláris migráció elleni küzdelemben (ilyenek például a fokozottabb határvédelem, a harmadik országokkal való együttműködés megerősítése, a kibocsátó régiók támogatása vagy a kitoloncolások – legalábbis elvi – szigorítása és fokozása), számos kérdésben továbbra sem sikerült megnyugtató megállapodásra jutni. Mindezt jól mutatják a Bizottság által 2020-ban nyilvánosságra hozott Migrációs és Menekültügyi Paktum²

¹ Frontex 2023.

² Az európai diskurzusban is elmosódó határokat jól jelzi, hogy maga a Bizottság is egy csomagban kezeli a két témát, holott az kompetenciaszinten tagállami, illetve közös kompetencia.

körüli elhúzódo viták a Bizottság, a tagállamok és a Parlament között, amelyek annak ellenére sem csitulnak, hogy a Bel- és Igazságügyi Tanács 2023 júniusában nagy többséggel megszavazta a Bizottság által javasolt tervezetet, amely lehetővé tette a Parlament, a Bizottság és a Tanács közti trilógus megindítását.³

A frontvonalak alapvetően két nagy téma körül merevedtek meg. Egyrészt a tagállamok egy része elsődlegesen (esetenként pedig kizárólag) humanitárius kérdésként tekint az irreguláris migrációra, aminek következményeképpen rendkívül szélesre tárná az Európai Unióba történő bejutás, illetve itt-tartózkodás lehetőségét. Ez jól megmutatkozik például abban a filozófiában, amely lényegében kiüresítette a biztonságos harmadik ország fogalmát, és nem veszi figyelembe, hogy az útra kelők – még ha jogosan is menekültek el hazájukból – hány olyan harmadik országon keltek át útjuk során, amely megfelelő védelmet nyújthatott volna a számukra.⁴ Ez az eljárás alapvetően szentesíti az úgynevezett *asylum shopping* gyakorlatát, amely szerint a menedékkérők szabadon választják meg, hol szeretnének nemzetközi védelemért folyamodni: bár a Dublin III. rendelet szerint mindig egy konkrét tagállamot, tipikusan az első irreguláris belépés országát jelölik ki az eljárás lefolytatására, a dublini rendszer évek óta rendkívül alacsony hatékonysággal működik. Ezért számos tagállam próbálja kiterjesztően értelmezni a biztonságos harmadik ország fogalmát, és véget vetni a kezelhetetlen mennyiségű – és jórészt megalapozatlan – menedékkérelmek tömegének: a statisztikák alapján ugyanis világosan látszik, hogy az érkezők többsége semmiféle nemzetközi védelemre sem jogosult.⁵ Ebben a megközelítésben a menekült- és oltalmazotti státusz csak a valóban rászoruló, közvetlen életveszélyben levő embereknek jár. Ebben a megközelítésben a humanitárius szempont mellett hangsúlyosan vannak jelen más – társadalmi, gazdasági, biztonsági, politikai – megfontolások is. A politikai közbeszéd az első megközelítés képviselőit szokta bevándorláspárti, míg utóbbit bevándorlásellenes vagy -kritikus csoportnak hívni.

A második nagy törésvonal az irreguláris migráció által leginkább sújtott frontországokkal vállalt szolidaritás kérdése. A menedékkérők valamilyen formában történő szétosztása újra és újra felmerül a javaslatok között, annak ellenére, hogy a 2016-ban, határozott időtartamra bevezetett kötelező kvóta – amellet, hogy számos tagállam ellenkezését váltotta ki – nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.⁶ Ezt jól mutatja, hogy 2017 közepéig a 160 ezres keretből mindössze 27 700 esetben történt relokáció.⁷ Hasonlóan eredménytelenek és beteljesíthetetlenek maradtak a különféle önkéntes vállalások.⁸ Mindezek ellenére a menedékkérők szétosztása, illetve annak hiányában a frontországok különféle formában történő – elsősorban anyagi – kompenzálása az újabb javaslatoknak is kulcselemét képezik. Ezt ugyanakkor az idegen népesség betelepítésén keresztül, amelyről végső soron a Bizottság dönt az éves eljárásszámok meghatározásával, több

³ European Commission [é. n. a].

⁴ Lásd Európai Unió Tanácsa 2023: 35–52. pontok.

⁵ EUAA 2023.

⁶ PÁRDUZ 2023.

⁷ Európai Bizottság 2017.

⁸ PÁRDUZ 2023.

ország – például Magyarország és Lengyelország⁹ – a nemzeti szuverenitás megsértéseként értékeli. Hasonlóan erős kritikák érték az anyagi szolidaritást is, ugyanis a Bizottság és több tagállam továbbra is meglehetősen szelektíven áll a problémához: nem támogatják például a rendkívül költséges fizikai határzárok – köznapi nevükön a kerítések – építését, amelyek ugyanakkor az irreguláris migrációs nyomás csökkentésének kulcselemét képezik, és komoly terhet rónak az azt felépítő és fenntartó államok költségvetésére.¹⁰

Magyarország Kormánya a 2015-ben felerősödő, az irreguláris migrációról szóló vitában egyértelműen a bevándorláskritikus álláspontot támogatta, és azóta is úttörő szerepet játszik ennek a nézőpontnak az érvényesítésében. Ugyanakkor az ukrajnai háború megmutatta, hogy Magyarország kész befogadni a háborús menekülteket, ha azok számára valóban az első biztonságos harmadik ország.¹¹ Budapest mellett is kitart, hogy a gazdasági célú migráció továbbra is nemzeti hatáskör kell hogy maradjon.¹² Ugyanakkor ez nem jelenti azt, hogy a legális bevándorlást a Kormány problémaként értelmezné. Sőt, a kormányzat számára is egyértelmű, hogy a gazdasági versenyképesség fenntartása és fejlődése szempontjából egy csökkenő népességű országban elengedhetetlen bizonyos számú, ellenőrzött keretek közt zajló munkaerő-bevándorlás – még akkor is, ha a kormányzat mindenekelőtt családpolitikai eszközökkel igyekszik javítani Magyarország demográfiai mutatóin. Erre utal, hogy számos prominens kormányzati szereplő szerint a magyar gazdaságnak félmillió külföldi munkavállalóra lesz szüksége az elkövetkező években.¹³ Azt viszont, hogy kik legyenek ezek, milyen időtartam és szabályozók mentén, Magyarország szeretné meghatározni. Annál is inkább, mert – szemben néhány nyugat-európai elképzeléssel¹⁴ – Budapest világosan látja, hogy az irreguláris migráció – ahogy azt az ukrajnai menekültválság is mutatja¹⁵ – nem alkalmas eszköz a befogadó országok munkaerőpiaci problémáinak kezelésére.

A történelem fogságában? – stratégiai kultúra és társadalmi percepció a migráció kapcsán

Mielőtt áttekintenénk az elmúlt évek szakpolitikai kereteit, érdemes megvizsgálunk, miként is viszonyul a magyar társadalom és a politikai elit általában a migráció jelenségéhez. Ezt azért is fontos hangsúlyoznunk, mert bizonyos vélemények szerint a magyarországi attitűdöt elsősorban a kormánynak az irreguláris migrációra adott kommunikációs stratégiája határozza meg, és döntően ez formálja a közvéleményt.¹⁶

⁹ Poland Says it will Uphold its Veto on EU Migration Pact 2023.

¹⁰ MARSAI 2023.

¹¹ MTI 2023.

¹² Lásd EUMSZ 79. cikk (5) bekezdés.

¹³ KÁROLY 2023.

¹⁴ MARTINEZ–SZAKACS–BADOHAL 2023.

¹⁵ MISHCHUK 2023.

¹⁶ SARKADI 2018.

Ezt az álláspontot szokta kiegészíteni, hogy részben önmagában is, részben a kormányzati kommunikációs stratégia hatására a magyar társadalom és a közvélemény xenofób, migránsellenes és iszlamofób.¹⁷ Ezek igazolására a média olyan támadásokat említ példaként, amikor egyes személyeket vélt vagy valós származásuk miatt ért atrocitás.¹⁸

Az elmúlt évek közvélemény-kutatásai ugyanakkor nem támasztják alá ezeket a szubjektív példákat, sőt épp azt mutatják, hogy a külföldi bevándorlók és menekültek elfogadottsága jelentősen nőtt Magyarországon, amiben az ukrainai menekültválságnak is nagy szerepe volt: a 2019-es 8%-ról ugyanis 42%-ra nőtt azok aránya, akik szerint jó dolog a külföldi bevándorlók jelenléte az országban.¹⁹ Sőt, a Századvég által még az ukrainai háború kitörése előtt készített közvélemény-kutatás alapján a magyar társadalom már a konfliktus előtt is jóval befogadóbb volt: igaz, jól láthatóan elkülönült a menekültek és az illegális bevándorlók megítélése. A válaszadók 57,2%-a ugyanis lehetőség szerint, 24,5%-a pedig mindenképp befogadná a politikai menekülteket.²⁰ Az is világosan látszik a statisztikákból, hogy a rendszeresen felmerülő iszlamofób vádak²¹ ellenére nincs érdemi eltérés a tekintetben, hogy a válaszadók miként viszonyulnak, példának okáért, a kínaiakhoz, az arabokhoz, az oroszokhoz, a törökökhöz vagy a nigériaiakhoz.²² Mindez ellentmond annak az állításnak, hogy a magyar társadalom muszlimellenes lenne.

A tömeges irreguláris migráció megítélése ugyanakkor jól láthatóan a magyar társadalom „80-20-as” témái közé tartozik,²³ vagyis – hasonlóan például a drogliberalizáció elutasításához – a magyar lakosság zöme pártállástól függetlenül támogatta és támogatja a határvédelem ügyét. Ezt támasztotta alá a Migrációkutató Intézet és a Századvég 2022 eleji közös közvélemény-kutatása is, amelynek értelmében a megkérdezettek több mint 83%-a értékelte teljes mértékben létező vagy inkább létező problémaként a tömeges migrációt, miközben több mint 60%-uk értékelte nagyon aggasztónak vagy inkább aggasztónak az illegális bevándorlók Magyarországra áramlását.²⁴ Vagyis nem a kormányzat formálta a magyar attitűdöt, épp fordítva: a kormányzati stratégia alkalmazkodott a meglevő társadalmi felfogáshoz.

Mindennek megértéséhez elengedhetetlen a stratégiai kultúra fogalmának bevezetése. Ahogy Tóth Péter definiálja, a stratégiai kultúra „a közös normák, eszmék és meggyőződések, amelyek egy társadalomban meghatározzák a kül-, biztonság- és védelempolitikai célokat és cselekvési formákat. Ebben a megközelítésben az ország biztonsági identitását azok a választott viselkedésminták jelzik, amelyeket a közös, egyedi módon az adott közösségre jellemző tapasztalatok és narratívák határoznak meg.”²⁵ Egy másik

¹⁷ VERSECK 2019.

¹⁸ RÉNYI 2017.

¹⁹ DUGAN 2023.

²⁰ JANIK–PÉNZVÁLTÓ–VARGHA 2022: 18.

²¹ Hungary's Leader Denounced in Bosnia for Anti-Muslim Rhetoric 2021.

²² JANIK–PÉNZVÁLTÓ–VARGHA 2022: 7.

²³ Interjú egy magyar államtitkárral. Budapest, 2019. április.

²⁴ JANIK–PÉNZVÁLTÓ–VARGHA 2022: 11.

²⁵ CSIKI–TÓTH 2013.

helyen Tálás hozzát teszi: „ide szokás sorolni a történelmi tapasztalatokat, a földrajzi elhelyezkedést, a filozófiai-kulturális gondolkodásjegyeket, a gazdasági-társadalmi berendezkedés sajátosságait, a társadalom biztonságfelfogását (tehát az érzékelt fenyegetéseket), a katonai technológiák ismeretét, használatát, az ezekkel kapcsolatos preferenciákat”.²⁶ Ahogy Charles Kupchanre hivatkozva Pénzváltó Nikolett rámutat, „a stratégiai kultúrából fakadó kollektív elvárások egyrészt korlátozzák a döntéshozók cselekvési terét, hiszen az elméletileg elérhető lehetőségek köre egy adott döntéshelyzetben leszűkül a »kulturálisan hozzáférhető« opciókra; másrészt a közös stratégiai kultúra az elitek számára lehetőséget nyújt egy olyan nyelvezet használatára az egyes döntési helyzetekben, ami jól rezonál az adott társadalomban, ezáltal megkönnyíti az állampolgárok támogatásának megszerzését a stratégiai döntésekhez.”²⁷

A 2010-ben hatalomra került Fidesz-kormányzat egyes lépéseiben és kommunikációjában gyakran épített és épít a magyar stratégiai kultúrára, és erről olyan szereplők értekeztek, mint Orbán Balázs, aki 2022 óta a miniszterelnök politikai igazgatója.²⁸ Ebbe a sorba illeszkedik az is, hogy Magyarország Kormánya nem pusztán saját elhatározására, pillanatnyi megfontolások alapján döntött a szigorúbb bevándorláspolitikára mellett: a déli irányból érkező migrációs válság kapcsán Budapest egyértelműen a magyar stratégiai kultúra keretrendszerét aknáztta ki. Ezt egyébként igazolja, hogy Orbán Viktor már 2015 januárjában, tehát a migrációs válság előtt is meglehetősen kritikus hangnemben beszélt a bevándorlásról.²⁹ Ennek fő elemeit azok a történelmi tapasztalatok képezik, amelyeket Magyarország szerzett az elmúlt évszázadokban a tatárjárás és a török hódoltság idején, és amelyek miatt a kormányzat bevándorlásellenes üzenetei jól rezonáltak a magyar társadalomban. De ezt kiegészíthetjük akár az 1849-es orosz támadás vagy a második világháború tapasztalataival, amikor is a Kárpát-medencén kívülről érkező erők súlyos csapást mértek az országra, és sok esetben alapvető demográfiai és kulturális változásokat idéztek elő. De ugyanígy negatív előjellel szerepel a magyar történelmi felfogásban a nagy kiáramlások időszaka: az első világháborút megelőző periódus, amikor a gazdasági kilátástalanság elől magyarok százezrei hagyták el hazájukat, és költöztek az Újvilágba, vagy az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni menekülthullám, amikor a kommunista megtorlástól tartva 211 ezer ember, zömében tanult fiatal hagyta el a Kárpát-medencét, akik zöme – 170 ezer fő – nem is tért haza.³⁰ Mindez legalábbis óvatossá teszi a magyar társadalmat a migráció kapcsán, legyen szó annak bármely formájáról.

²⁶ TÁLAS 2013: 15.

²⁷ PÉNZVÁLTÓ 2022: 45.

²⁸ Lásd ORBÁN 2020.

²⁹ Orbán: Gazdasági bevándorlóknak nem adunk menedéket 2015.

³⁰ ROMSICS 2005: 406.

A bevándorlás kérdése a rendszerváltás utáni Magyarországon

A migráció kérdése nem tartozott a rendszerváltás utáni Magyarország legfontosabb témái közé, még akkor sem, ha bizonyos jelenségek kapcsán a bevándorlás- és menekültügy egyes aspektusai fel-felbukkantak a napi politikában. Ennek egyik legkorábbi, a rendszerváltást közvetlenül megelőző példája az 1988–1989-ben Erdélyből Magyarországra menekülő, zömében magyar származású személyek esete volt, amelyet a pártállam kezdetben elhallgatott, később azonban egyre nagyobb nyilvánosságot engedett a jelenségnek. A becslések szerint mintegy 20 ezer ekkor érkezett személyt aztán a következő évtizedekben újabbak követték, akik Magyarországon találták meg a boldogulásukat.³¹ Hasonlóan meghatározó élmény volt az 1989-es keletnémet menekültválság, amikor csaknem 200 ezer NDK-s állampolgár kísérelt meg – végül sikeresen – hazánkban keresztül Nyugat-Európába, elsősorban az NSZK-ba jutni. Mindkét helyzet kezelésében fontos szerepet játszottak nem kormányzati szereplők is, mint a Nemzetközi Vöröskereszt, illetve az 1989-ben megalakult Magyar Máltai Szeretetszolgálat.³²

A következő kihívás, amellyel Magyarországnak szembe kellett néznie, a délszláv háborút kísérő menekültválság volt, amelynek során a hivatalos adatok szerint 74 ezer volt jugoszláv állampolgárnak – nagy részben vajdasági magyaroknak – biztosított hazánk védelmet.³³ A fentebbi válságok egyébként komoly lökést adtak a modern magyar menekültügyi rendszer kiépítésének is.

A be-, illetve elvándorlás kérdése hazánk európai uniós csatlakozása után került ismét előtérbe, amikor az ideiglenes korlátozások feloldása után a négy uniós szabadság keretében a magyar állampolgárok is lehetőséget kaptak a más EU-s tagállamokban történő munkavállalásra. Összehasonlítva azonban más kelet-közép-európai országokkal, a magyarok kiáramlása – talán épp a történelmi tapasztalatok miatt – arányaiban messze elmaradt a regionális átlagtól, 2016 után pedig többen költöztek vissza – vagy a környező magyarlakta térségekből be – az országba, mint amennyien elhagyták azt.³⁴ Ezzel párhuzamosan megjelentek olyan külföldi állampolgárok is, akik hosszabb-rövidebb ideig hazánkban képzeltek el a jövőjüket. Ők zömében munkavállalás, illetve tanulás (felsőoktatás) céljából érkeztek hazánkba. 2014-től kezdve a hivatalos statisztikák szerint a bevándorló külföldi, nem magyar ajkú személyek száma évi 30 ezer és 55 ezer fő környékén alakult – igaz, ezt csaknem hasonló arányú (24–48 ezer) kivándorlás egészítette ki.³⁵

A 2000 utáni, a legális migráció körébe tartozó jelenségek alapvetően nem érték el a társadalmi és politikai közbeszéd ingerküszöbét. Bár nagyságrendi növekedésnek lehettünk tanúi évi néhány ezer után több tízezer bevándorlóval, ezek még mindig messze nem képeztek akkora tömeget, hogy a jelenség komolyabb szakpolitikai válaszokat

³¹ KASZÁS 2016.

³² TAMPU 2022.

³³ KLENNER 2017: 56.

³⁴ SZALAI 2023.

³⁵ SZALAI 2023.

igényeljen. A Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok száma ugyan növekedett az elmúlt évtizedekben, de nem drasztikusan: az 1995-ös 138 ezer főről 2022-re 226 ezer főre, ami még mindig csupán a lakosság 2,4%-a.³⁶

Hasonlóan a legális bevándorláshoz, az irreguláris migráció a 2000-es évek első évtizedében nem tartozott a kiemelt magyar – és európai – témák közé. Bár 2006–2007-ben számos magyar jogszabály született – például a harmadik országok állampolgárainak beutazásáról és tartózkodásáról³⁷ –, ezek alapvetően szakpolitikai körökben éreztették hatásukat, és nem tematizálódtak a közbeszédben. A magyar menekültügyi rendszer éves szinten jellemzően néhány ezer fővel foglalkozott,³⁸ ami nem indokolta, hogy azt prioritásként kezeljék. Ebből következően, amikor 2011 első felében Magyarország töltötte be az Európai Unió Tanácsának soros elnökségét, a migrációs és menekültkérdés nem szerepelt a kiemelt szakpolitikák között. Egyes magyar stratégiai dokumentumokban ugyan előkerült a jelenség, mint a 2011-es, a Magyar külpolitika az uniós Elnökség után című de facto külpolitikai stratégiában³⁹ vagy a 2012-es Nemzeti Biztonsági Stratégiában (NBS),⁴⁰ de ezek valójában nem mutattak túl az általánosságok szintjén: az NBS például úgy fogalmazott, hogy „a migrációt természetes, ugyanakkor összetett jelenséggént kezeljük, amely gazdasági és demográfiai előnyöket, valamint köz- és nemzetbiztonsági kockázatokat egyaránt magában rejt”.⁴¹ Ehhez kapcsolódóan az NBS elsősorban a schengeni külső határok védelmére helyezett nagy hangsúlyt. A téma ekkori másodlagos voltát egyébként jelezte, hogy azzal az 51 cikkből álló dokumentum 37. cikke foglalkozott. A migráció témájának fontosságán kezdetben nem változtatott az arab tavasz kitörése sem: bár Líbia felől csaknem 60 ezren érkeztek Európa felé, az első líbiai polgárháború 2011 októberi lezárulta után jelentősen estek a számok, a szíriai menekültek pedig döntően Törökországban maradtak. 2013-ban a kormány fontos szakpolitikai dokumentumként elfogadta az uniós 2014–2020-as költségvetési ciklusához kapcsolódó migrációs stratégiát,⁴² ez azonban megint csak mérsékelt kormányzati és társadalmi figyelemre számíthatott. Úgy tűnt tehát, hogy semmi sem indokolja a migráció különféle formáira irányuló mélyebb szakpolitikai figyelmet sem hazai, sem uniós szinten.

Magyarország és az európai migrációs és menekültválság

Bár a migrációs és menekültválságot a közvélemény – és gyakran a politikusok is – 2015-höz kötik, 2013-tól kezdve két markáns jelenség volt megfigyelhető. Egyrészt jelentősen emelkedni kezdett az irreguláris migráció a középmediterrán útvonalon,

³⁶ KSH 2023a.

³⁷ 2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.

³⁸ Európai Parlament 2023.

³⁹ Külügyminisztérium 2011.

⁴⁰ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

⁴¹ 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

⁴² 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozat a Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014–2020 ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiáról.

és a kibontakozó válság szimbolikus eseményeként bekövetkezett az időszak egyik leg-súlyosabb hajókatasztrófia: az október 3-án, Lampedusa partjainál elsüllyedt, irreguláris bevándorlókat szállító csónak legkevesebb 360 embert ragadott magával a hullámsír-ba,⁴³ miközben több mint 45 ezren érték el illegálisan a dél-európai partokat.⁴⁴ Ennek köszönhetően – különösen a mediterrán országok részéről – egyre fokozottabb figyelem fordult a jelenség felé.

Ettől függetlenül, de hasonló tendenciák vették kezdetüket a nyugat-balkáni útvonal kapcsán is: a rossz gazdasági helyzetre hivatkozva ugyanis nagy számban indultak el elsősorban koszovói állampolgárok az Európai Unió, köztük Magyarország fele: a becs-lések szerint 2013 és 2015 között akár 100 ezer ember is elhagyhatta a balkáni országot.⁴⁵ Bár többségük alapvetően tranzitállomásként tekintett hazánkra, a benyújtott menedék-kérelmek száma így is drámai növekedésen ment keresztül: a 2012-es 2157-ről 2013-ra 18 900-ra,⁴⁶ ami komoly többletfeladatot jelentett a magyar hatóságok számára. 2014-ben folytatódott az exponenciális növekedés: a beadott kérelmek száma 42 777 volt.⁴⁷

2015 tavasza és kora nyara során aztán bekövetkezett a katasztrófa: a nyugat-balkáni útvonalon keresztül menedékkérők soha nem látott tömege érte el Magyarország külső schengeni határait: 2015 januárja és augusztus vége, a fizikai határzár elkészülte között több mint 400 ezer ember lépett be az ország területére, és ebből 177 ezren adtak be menedékkérelmet. A döntő többségük azonban, közel 130 ezer fő nem várta meg az eljá-rás végét, hanem külföldre távozott.⁴⁸

Az érkezők tömege drasztikus lépésekre kényszerítette a kormányzatot. 2015 júniu-sában döntés született a műszaki határzár – közismert nevén a kerítés – felállításáról,⁴⁹ kezdetben a Belügyminisztérium bevonásával. Ennek keretében a szerb–magyar határon kezdődött meg az építkezés 175 kilométeren, először egy gyorsleépítésű drótkadály, illetve egy három méter magas kerítés formájában, immár a Magyar Honvédség képes-segeinek a bevonásával. Az építkezés első fázisa 2015. augusztus 29-re készült el, ekkor zárták le hivatalosan a zöldhatárt. A magyar–szerb szakasszal párhuzamosan megindult a 120 kilométeres horvát–magyar szakasz lezárása is, itt október közepére fejeződtek be a munkálatok.⁵⁰ 2017 elején megkezdődött a fizikai határzár második kerítéssorának kiépítése, amelyet intelligens jelzőrendszerrel, hő- és hagyományos kamerákkal erősí-tettek meg.⁵¹ 2022 őszén a fokozódó illegális migrációs nyomás miatt ismét sor került a kerítés megerősítésére egy egyméteres, úgynevezett hattyúnyak felszerelésével.⁵²

⁴³ Lampedusa Boat Tragedy: Migrants ‘Raped and Tortured’ (2013).

⁴⁴ Frontex [é. n.].

⁴⁵ Poverty Spurs Mass Migration from Kosovo (2015).

⁴⁶ Menedék 2023.

⁴⁷ KSH 2023b.

⁴⁸ KSH 2023b.

⁴⁹ 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről.

⁵⁰ DULL 2015.

⁵¹ Bakondi büszke: bevált az okoskerítés a déli határon 2017.

⁵² Infostart/MTI 2022.

A fizikai határzár kiépítése mellett megkezdődött a menekültügyi jogszabályok módosítása. 2015 szeptemberében az Országgyűlés törvénybe foglalta a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzet fogalmát, amely lehetővé tette a Honvédség bevonását a határvédelemben.⁵³ Emellett a menedékjogi törvény módosításának köszönhetően Szerbiát biztonságos harmadik országnak jelölték ki, és lehetővé tették a gyorsított menedékjogi elbírálást. A kerítésen való átmászás vagy annak megrongálása a Büntető törvénykönyv módosítása révén akár szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekménnyé minősült.⁵⁴ 2017 márciusában az Országgyűlés által elfogadott törvénymódosítások hatására megerősödött a jogi határzár: ennek értelmében a tömeges bevándorlás okozta válsághelyzetben a menedékjogi kérelmet kizárólag személyesen, a határon lévő tranzitónákban lehetett benyújtani, és a menedékkérőknek annak jogerős elbírálásáig a tranzitónában kellett várakozniuk: azt csak kifelé – vagyis Szerbia irányába – hagyhatták el. A változás értelmében az, aki nem a neki előírt helyen tartózkodott, szabálysértést követett el.⁵⁵ Ezzel párhuzamosan azt is bevezették, hogy bármely irreguláris migránst, akit az ország területén fogtak el, elszállították a határnál levő tranzitónákba. 2020-ban ugyanakkor az Európai Unió Bírósága úgy döntött,⁵⁶ a tranzitóna gyakorlata jogellenes fogva tartásnak minősül, és kötelezte Magyarországot a jogsértő gyakorlat megszüntetésére.⁵⁷ Ezt követően – hivatkozva arra a jogszabályra, amelynek értelmében hazánk biztonságos harmadik országnak nyilvánította Szerbiát, illetve a koronavírus-járványra – a magyar kormány a tranzitónák bezárása mellett döntött, és az újabb törvénymódosítások után csak két külföldi magyar diplomáciai képviselőt, Belgrádban és Kijevben lehetett beadni a szándéknyilatkozatot a menedékkérőknek. Az Európai Bizottság ezt a gyakorlatot is az uniós joggal ellentétesnek találta, amit az EUB 2023 júniusában megerősített⁵⁸ arra hivatkozva, hogy az túlságosan korlátozza a magyar menekültügyi rendszerhez való hozzáférést.⁵⁹

Mindeközben Magyarország déli határain az irreguláris migrációs nyomás nem csökkent: 2021-ben a hatóságok 130 ezer illegális határátlépési kísérletet akadályoztak meg, 2022-re pedig 270 ezerre nőtt ez a szám.⁶⁰ Ugyanakkor fokozódott az erőszak is a déli határ mentén: 2021-től kezdve egyre gyakrabban került sor fegyveres összetűzésre az embercsempész-hálózatok tagjai között az útvonalak és a busás jövedelmet hozó illegális bevándorlók feletti ellenőrzésért, amelyben többen életüket veszítették.⁶¹

Bár a Bizottság több esetben támadta a magyar rendelkezéseket, az EUB pedig néhányat jogsértőnek mondott ki, számos mértékadó nyugat-európai szereplő, mint Angela

⁵³ 2015. évi CXLII. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról.

⁵⁴ Bakondi büszke: bevált az okoskerítés a déli határon 2017.

⁵⁵ MTI/M1 2017.

⁵⁶ A Bíróság 2020. június 25-i ítélete a C-808/18. sz., Európai Bizottság kontra Magyarország ügyben.

⁵⁷ Európai Unió Bírósága 2020.

⁵⁸ A Bíróság 2023. június 22-i ítélete a C-823/21. sz., Európai Bizottság kontra Magyarország ügyben.

⁵⁹ Európai Unió Bírósága 2023.

⁶⁰ Rendőrség [é. n.].

⁶¹ Global Initiative [é. n.].

Merkel német kancellár⁶² vagy a belga külügyminisztérium helyettes államtitkára, Anick Van Calster elismerte,⁶³ hogy azokkal Magyarország nemcsak saját, de Európa határait is védi. Ugyanakkor Magyarország szinte semmilyen támogatást sem kapott a központi uniós költségvetésből a határvédelemre, amelynek addigi költségeit a Belügyminisztérium 2022 végére 650 milliárd forintra – közel 1,7 milliárd euróra – becsülte.⁶⁴

Érdeemes persze kiemelnünk, hogy a fizikai határzár önmagában csekély védelmet nyújtana: nincs olyan kerítés, amelyen nem lehet átjutni. Ugyanakkor a rendelkezésre álló további védelmi eszközök (drónok, hő- és infrakamerák), a rendszeres járőrök, valamint az elfogadott jogszabály-módosítások jelentős mértékben csökkentették a Magyarországon keresztülhaladó irreguláris migránsok számát.⁶⁵

Budapest más kelet-közép-európai országokhoz hasonlóan elutasította a menedékkérők kötelező kvóta alapján történő szétosztását, mert az arról szóló rendelkezést ellentétesnek tartotta Magyarország szuverenitásával.⁶⁶ Bár hazánk Csehországgal és Lengyelországgal együtt az EUB előtt elvesztette a „kvótapert”,⁶⁷ annak érdemi következményei nem lettek a három országra nézve, és sikerült elkerülni a menedékkérők átvételét. 2018-ban pedig az Alaptörvény hetedik módosítása kimondta az idegen népesség betelepítésének tilalmát,⁶⁸ illetve azt, hogy az egyes személyek esetén kizárólag a magyar kormány hatáskörébe tartozik annak eldöntése, ki élhet közülük az ország területén.⁶⁹ Magyarország az ezt követő tárgyalásokon is kiállt ezen álláspontja mellett, ami az egyik legfontosabb vitatéma lett az Európai Bizottság 2020-ban bemutatott, több dokumentumból és témából álló Migrációs és Menekültügyi Paktuma kapcsán is. Bár annak 2023. júniusi tervezete nem kötelező kvótáról, hanem kötelező szolidaritásról beszélt, Budapest sérelmezte, hogy a menekültügyi eljárási kapacitásokból aránytalanul nagy hányad esne rá, illetve hogy annak megállapítása, mi tartozik a kötelező szolidaritásba, meglehetősen szelektív. Ezt jól mutatta a fizikai határzár korábbi példája, amellyel bár Magyarország Európa határait védi, annak létjogosultságát a Bizottság nem ismerte el, és nem is nyújtott hozzá anyagi támogatást.⁷⁰

Az ukrajnai menekültválság

Magyarországnak nemcsak a déli migrációs nyomással kellett szembenéznie az elmúlt években: a 2022. február 24-én bekövetkezett ukrajnai orosz agresszió a második világháború óta a legnagyobb menekülthullámot váltotta ki Európában, amely jelentősen

⁶² MTI 2018.

⁶³ MTI 2017a.

⁶⁴ MTI 2022.

⁶⁵ KUI 2020: 168–169.

⁶⁶ A Tanács (EU) 2015/1601 határozata (2015. szeptember 22.) a nemzetközi védelem területén Olaszország és Görögország érdekében elfogadott átmeneti intézkedések megállapításáról.

⁶⁷ Magyar Helsinki Bizottság 2020.

⁶⁸ Magyarország Alaptörvénye, XIV. cikk (1).

⁶⁹ DULL 2018.

⁷⁰ BEREZNAV 2023.

érintette hazánkat is: 2023 szeptemberéig közel 3,5 millió határátlépés történt Ukrajna és Magyarország között. Ebbe a számba belefoglaltatnak azon személyek is, akik Románia felől érkezve nyilatkoztak úgy, hogy Ukrajnából menekültek el, illetve az ingázók.⁷¹ Mindezeket figyelembe véve is legalább egymillió ukrainai menekült haladt át az országon,⁷² és bár 2023. szeptember végéig csak 37 600-an folyamodtak ideiglenes védelemért,⁷³ a becslések szerint további több tízezer ukrán állampolgár tartózkodhat Magyarországon, akik egy része rendszeresen ingázik a két ország között.⁷⁴

Magyarország – híven korábbi megközelítéséhez – az első biztonságos országgént a háború kitörése után azonnal megnyitotta határait az Ukrajnából menekülők előtt. Ennek jogi keretei kialakításában nagy segítséget jelentett az európai uniós szinten életbe léptetett Ideiglenes Védelmi Direktíva.⁷⁵ A kelet-európai országból érkezők ellátása hazánk történetének legnagyobb humanitárius akciója lett, amely nemcsak a kormányzatot, az állami vállalatokat (mint a menekültek ingyenes utazásában kulcsszerepet játszó Magyar Államvasutakat), de a társadalom egészét is megmozgatta. Az ukrán állampolgárok mellett Magyarország több ezer, korábban Ukrajnában élő harmadik országbeli állampolgár ellátásában és hazatérésében nyújtott segítséget.⁷⁶ Emellett a legfontosabb egyházi segítség szervezeteket magába foglaló Karitatív Tanácson keresztül Budapest több ezer tonnányi támogatást juttatott el magába Ukrajnába is.⁷⁷

A nemzetközi fejlesztési segélyezés és stabilizációs szerepvállalások

A migrációs és menekültválság kapcsán többször is elhangzott a magyar kormányzati szereplők részéről, hogy nem a problémát kell Európába importálni, hanem annak helyi megoldását kell támogatni és a kiváltó okokat kezelni.⁷⁸ Magyarország azonban nem rendelkezett kifejezetten nemzetközi fejlesztési segélyezésre szakosodott intézménnyel, így az különféle kormányzati és nem kormányzati szereplők bevonásával, a Külgazdasági és Külügyminisztérium koordinálásával valósult meg. Ennek a hiányosságnak az orvoslására hozták létre 2017-ben a Hungary Helps Programot, illetve Ügynökséget, amely 2023-ra a magyar nemzetközi fejlesztéspolitika fő koordináló és részben végrehajtó szervévé vált.⁷⁹ 2021-re a Közel-Kelettől kezdve Afrikán át Európáig futó programok kedvezményezettjeinek száma meghaladta a félmillió főt.⁸⁰ A Hungary Helps fontos

⁷¹ Ukraine Refugee Situation [é. n.].

⁷² VG/MTI 2023.

⁷³ Ukraine Refugee Situation [é. n.].

⁷⁴ Már alig érkeznek ukrainai menekültek Magyarországra 2023.

⁷⁵ European Commission [é. n. b]; A Tanács (EU) 2023/2409 végrehajtási határozata (2023. október 19.) az (EU) 2022/382 végrehajtási határozattal bevezetett átmeneti védelem meghosszabbításáról. ST/13544/2023/INIT. HL L, 2023/2409, 24.10.2023.

⁷⁶ MTI/Hungary Today 2022.

⁷⁷ Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2022; Ökumenikus Segélyszervezet [é. n.].

⁷⁸ MTI 2017b.

⁷⁹ The Hungary Helps Program [é. n.].

⁸⁰ Magyarország Kormánya 2022.

szerepet vállalt az ukrajnai konfliktus humanitárius következményeinek mérséklésében is. Ugyanakkor a Programon keresztül számos magyar nem kormányzati szervezet részesült támogatásban, amelyek projektek tucatjait hajtották végre a harmadik világban.

Ebben a kontextusban nem szabad megfeledkeznünk azokról a stabilizációs műveletekről sem, amelyekben az elmúlt években a Magyar Honvédség katonái vettek részt Afganisztántól a Nyugat-Szaharáig.⁸¹ Ezek a missziók a nemzetközi és szövetségi kötelezettségvállalások keretében azt célozták, hogy helyreállítsák a regionális stabilitást, javítsák a helyi körülményeket, így járulékos eredményként csökkentse az adott térségekből történő elvándorlást. Magyarország éves szinten nagyjából 1000 fővel vesz részt külföldi műveletekben, amelyek költsége megközelíti a 20 milliárd forintot.⁸² A Magyar Honvédség legnagyobb kontingensei jelenleg a Nyugat-Balkánon (Koszovó, Bosznia-Hercegovina), a Közel-Keleten (Irak, Libanon) és Afrikában (Mali) teljesítenek szolgálatot.

Távlati perspektívák

Hasonlóan más posztindusztriális államokhoz, Magyarország számára is alapvető kihívást jelent a csökkenő születésszám, az elöregedő társadalom, illetve a már most körvonalazódó munkaerőhiány. Mindezek kezelését azonban Budapest elsősorban nem a migrációs folyamatok felpörgetésével – különösen nem az irreguláris migrációéval – képzei el, hanem egy ennél jóval komplexebb intézkedéscsomaggal. Ennek legfontosabb eleme az elmúlt években kiépült családtámogatási rendszer (családi adókedvezmény, otthonteremtési támogatás, babaváró hitel, bölcsődei helyek bővítése) lett, amely jelentősen javította a magyar demográfiai statisztikákat: 2011-ben a termékenységi ráta történelmi mélypontot ért el 1,23-os teljes termékenységi ráta arányszámmal. Ezt a támogatásoknak köszönhetően 2021-re 1,59-ra sikerült feltornászni.⁸³ Ez azt jelenti, hogy a kormányzati intézkedések eredményeképpen az elmúlt egy évtizedben 160 ezerrel több gyerek született meg.⁸⁴

Ugyanakkor az intézkedések és eredmények dacára továbbra is távoli álomnak tűnik a népességszám természetes fenntartásához szükséges 2,1-es termékenységi ráta. A demográfiai problémák a közeljövőben elsősorban a munkaerőpiacon jelentkeznek majd: miközben 2022-re 4,711 millió fővel újabb rekordot ért el a foglalkoztatottak száma,⁸⁵ továbbra is több tízezer ember hiányzott a cégektől: a KSH 2023 elején 83 ezer betöltetlen pozíciót tartott nyilván, miközben a valós szám ennek a többszöröse lehet.⁸⁶ Bár ekkor már közel 100 ezer vendégmunkás dolgozott Magyarországon, és a hagyományos

⁸¹ Missziók [é. n.].

⁸² Országgyűlés Hivatala 2020.

⁸³ KSH [é. n.].

⁸⁴ M1 2023.

⁸⁵ Teljes foglalkoztatás van Magyarországon 2022.

⁸⁶ JÁRDI 2023.

európai kibocsátó országok mellett a kölcsönzövállalatokon keresztül megjelentek a Fülöp-szigeteki, vietnámi, indonéz, mongol és kirgiz állampolgárságú munkavállalók, a becslések szerint a következő években 2-300 ezer vendégmunkásra is szükség lehet a magyar gazdaságban.⁸⁷ Ezt a problémát igyekszik orvosolni a kidolgozás alatt álló törvény a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról,⁸⁸ amely úgy próbálja megkönnyíteni és elősegíteni a magyarországi munkavállalást, hogy közben rögzített időkerethez – alapvetően két évhez, ami egy évvel meghosszabítható – köti a hazánkban történő tartózkodást, és nem teszi lehetővé sem a családgyesítést, sem a letelepedést. A program sikeressége azonban a következő években dől majd el.

Felhasznált irodalom

- Bakondi büszke: bevált az okoskerítés a déli határon. *Index.hu*, 2017. február 27. Online: https://index.hu/belfold/2017/02/27/bevalt_az_okoskerites_a_deli_hataron/
- BEREZNAV István (2023): Orbán Viktor beintett az uniónak, teljes a káosz Brüsszelben. *Index*, 2023. június 30. Online: <https://index.hu/kulfold/2023/06/30/brusszel-migracios-paktum-megallapodas-orban-viktor-magyarorszag-lengyelorszag-nyilatkozat-blokkolas/>
- CSIKI Tamás – TÁLAS Péter (2013): Can we Identify a Coherent Strategic Culture in Hungary? In BIEHL, Heiko – GIEGERICH, Bastian – JONAS, Alexandra (szerk.): *Strategic Cultures in Europe. Security and Defence Policies Across the Continent*. Potsdam: Springer VS, 165–180.
- DUGAN, Andrew (2023): Ukraine's Neighbors Grow More Accepting Migrants. *Gallup*, 2023. február 24. Online: <https://news.gallup.com/poll/471146/ukraine-neighbors-grow-accepting-migrants.aspx>
- DULL Szabolcs (2015): Lázár János: Nem vagyok a miniszterelnökségre esélyesek között. *Index*, 2015. október 15. Online: https://index.hu/belfold/2015/10/15/lazar_janos_kormanyinfo_27_tajekoztatoja_-_menekultek_rogan_antal_miniszteriuma_burokracia/
- DULL Szabolcs (2018): Így módosul az alkotmány: tilos lesz a betelepítés, korlátozzák a gyülekezési jogot. *Index*, 2018. május 29. Online: https://index.hu/belfold/2018/05/29/igy_modosul_az_alkotmany_tilos_lesz_a_betelepites_korlatozzak_a_gyulekezesi_jogot/
- Global Initiative [é. n.]: *Increasing Migratory Pressures in Serbia Have Led to Conflict between People Smuggling Groups and Crackdowns on Migration*. Online: <https://riskbulletins.globalinitiative.net/see-obs-016/01-increasing-migratory-pressures-in-serbia-have-led-to-conflict.html>
- Hungary's Leader Denounced in Bosnia for Anti-Muslim Rhetoric. *AlJazeera*, 2021. december 23. Online: www.aljazeera.com/news/2021/12/23/hungarys-pm-denounced-in-bosnia-for-anti-muslim-rhetoric
- Infostart/MTI (2022): Erősít a határvédelem – fotók. *Infostart.hu*, 2022. október 28. Online: <https://infostart.hu/belfold/2022/10/28/erosit-a-hatarvedelem-fotok>
- JANIK Szabolcs – PÉNZVÁLTÓ Nikolett – VARGHA Márk (2022): A magyar társadalom általános bevándorlási attitűdjei. *Horizont*, (10), 2022. április 1. Online: www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2022/04/20220401_HORIZONT_2022_10_janik_szabolcs_penzvalto_nikolett_vargha_mark_a_magyar_tarsadalom_altalanos_bevandorlasi_attitudjei.pdf

⁸⁷ JÁRDI 2023.

⁸⁸ 2023. évi L. törvény a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról.

- JÁRDI Roland (2023): Akkora a munkaerőhiány Magyarországon, hogy már a szakképzett munkakörökbe is vendégmunkásokat kell toborozni. *VG*, 2023. augusztus 4. Online: www.vg.hu/vilaggazdasag-magyar-gazdasag/2023/08/akkora-a-munkaerohiany-magyarorszagon-hogy-mar-a-szakkepzett-munkakorokbe-is-vendegmunkasokat-kell-toborozni
- KÁROLY Gábor (2023): Orbán Viktor: Szükség lesz 500 ezer új munkavállalóra. *Economx*, 2023. március 9. Online: www.economx.hu/gazdasag/orban-viktor-mkik-gazdasagi-evnyito-varga-mihaly-nagy-marton-parragh-laszlo.768468.html
- KASZÁS Veronika (2016): Erdélyi menekültek 1988–1989-ben és a magyarországi közvélemény. *20. századi történeti források*, 16(4). Online: www.archivnet.hu/menekultkerdes_migracio_magyarorszagon_a_20_szazadban/4_erdelyi_menekultek_19881989ben_es_a_magyarorszagi_kozvelemeny.html
- KLENNER Zoltán (2017): A modern menekültügyi rendszer létrehozása és fejlődése a rendszerváltoztatás időszakában Magyarországon. *Magyar Rendészet*, (3), 47–60.
- KSH (2023a): *Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok, az állampolgárság országa és nem szerint*. Online: www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0023.html
- KSH (2023b): *Magyarországra érkezett menedékkérők és a nemzetközi védelemben részesülők száma*. Online: www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0026.html
- KSH [é. n.]: *Élveszületések és teljes termékenységi arányszám*. Online: www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0006.html
- KUI László (2020): *A magyar határőrizet technikai generációváltásai és lehetséges fejlesztési irányok*. PhD-értekezés. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Online: https://tudasport.al.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/16236/kui_laszlo_doktori_ertekezes.pdf?sequence=11&isAllowed=y
- Lampedusa Boat Tragedy: Migrants ‘Raped and Tortured’. *BBC*, 2013. november 8. Online: www.bbc.com/news/world-europe-24866338
- M1 (2023): 160 ezerrel több gyermek született Magyarországon 2011 óta. *Hirado.hu*, 2023. szeptember 15. Online: <https://hirado.hu/belfold/cikk/2023/09/15/160-ezerrel-tobb-gyermek-szuletett-magyarorszagon-2011-ota>
- Magyar Helsinki Bizottság (2020): *A kormány uniós jogot sértett, amikor nem segített Görögországnak és Olaszországnak*. 2020. április 2. Online: <https://helsinki.hu/a-kormany-unios-jogot-sertett-amikor-nem-segitett/>
- Magyar Máltai Szeretetszolgálat (2022): *Háborúban, vészhelyzetben: az ENSZ és a Magyar Máltai Szeretetszolgálat az ukrán menekültekért*. 2022. november 16. Online: <https://nemzetkozi.maltai.hu/hirek/2022/11/haboruban-veszhelyzetben-az-ensz-es-a-magyar-maltai-szeretetszolgalat-az-ukran-menekultekert/>
- Magyarország Kormánya (2022): *B/1820. számú BESZÁMOLÓ a Hungary Helps Ügynökség Nonprofit Zrt. 2021. évi tevékenységéről és működéséről*. Online: https://hungaryhelps.gov.hu/wp-content/uploads/2023/04/2021.-evi-beszamolo-B_1820..pdf
- Már alig érkeznek ukrainai menekültek Magyarországra. *Privátbankár*, 2023. július 4. Online: <https://privatbankar.hu/cikkek/makro/mar-alig-erkeznek-ukrainai-menekultek-magyarorszagra.html>
- MARSAI Viktor (2023): Is Symbolism More Important than Pragmatism in Europe’s Border Control? *The National Interest*, 2023. március 7. Online: <https://nationalinterest.org/feature/symbolism-more-important-pragmatism-europes-border-control-206275>
- MARTINEZ, María – SZAKACS, Gergely – BADOHAL, Karol (2023): Europe Struggles to Convert Ukraine Migration into Labour Boon. *Reuters*, 2023. július 21. Online: www.reuters.com/world/europe/europe-struggles-convert-ukraine-migration-into-labour-boon-2023-07-21/

- Menedék (2023): *Menedékkérelmek és megítélt státuszok alakulása Magyarországon*. Online: <https://menedek.hu/menedekkerelmek-es-megitelt-statuszok-alakulasa-magyarorszagon>
- MISHCHUK, Zoriana (2023): Between Vague Return Prospects and Limited Employment Opportunities: The Challenges of Ukrainian Refugees' Labour Market Integration. *Globsec*. Online: www.globsec.org/sites/default/files/2023-02/Policy%20Brief%20-%20Between%20Vague%20Return%20Prospects.pdf
- Missziók [é. n.]. *Honvedelem.hu*. Online: <https://honvedelem.hu/missziok.html>
- MTI (2017a): Belgium elismeri, hogy szükség volt a magyar kerítésre. *Magyar Idők*, 2017. január 18. Online: www.magyaridok.hu/belfold/belgium-elismeri-hogy-szukseg-volt-magyar-keritesre-1339195/
- MTI (2017b): Orbán: Nem a bajt kell idehozni, hanem a segítséget odavinni, ahol szükség van rá. *Mandiner*, 2017. október 12. Online: <https://mandiner.hu/belfold/2017/10/orban--nem-a-bajt-kell-idehozni-hanem-a-segitseget-odavinni-ahol-kell>
- MTI (2018): Merkel: Magyarország Németországot is védi. *Magyar Idők*, 2018. június 10. Online: www.magyaridok.hu/kulfold/merkel-magyarorszag-nemetorszagot-is-vedi-3184057/
- MTI (2022): Rétvári: Magyarország 650 milliárd forintot fordított eddig a déli határ védelmére. *Hirado.hu*, 2022. november 2. Online: <https://hirado.hu/belfold/belpolitika/cikk/2022/11/02/retvari-magyarorszag-650-milliard-forintot-forditott-eddig-a-deli-hatar-vedelmere>
- MTI (2023): Magyarország továbbra is kiveszi részét a szolidaritásból. *Kormany.hu*, 2023. március 8. Online: <https://kormany.hu/hirek/magyarorszag-tovabbra-is-kiveszi-reszet-a-szolidaritastbol>
- MTI/Hungary Today (2022): Ukrainian War – Foreign Minister: 1,988 Indian Students Return home with Hungary's Help. *Hungary Today*, 2022. március 3. Online: <https://hungarytoday.hu/ukrainian-war-hungary-help-foreign-minister-szijjarto-indian-students/>
- MTI/M1 (2017): A korábbiaknál szigorúbb szabályok értelmében a menedékkérőknek a határon lévő tranzitónákban kell kivárniuk kérelmük jogerős elbírálását. *Hirado.hu*, 2017. március 28. Online: <https://hirado.hu/2017/03/28/ejfeltol-eletbe-lepett-a-jogi-hatarzar>
- ORBÁN Balázs (2020): *A magyar stratégiai gondolkodás egyszeregye*. Budapest: MCC Press.
- Orbán: Gazdasági bevándorlóknak nem adunk menedéket. *Index.hu*, 2015. január 11. Online: https://index.hu/belfold/2015/01/11/orban_gazdasagi_bevandorlok_nem_adunk_menedeket/
- Ökumenikus Segélyszervezet [é. n.]: *Ukrajna – Határtalan segítség*. Online: <https://segelyszervezet.hu/kampanyok/haboru-ukrajnaban/>
- PÁRDU CZ Árpád (2023): Kötelező vagy választható befogadás? – Az Európai Unió relokációs egyezményei. *MKI Gyorselemzés*, (14). Online: https://migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2023/06/20230623_MKI_GYORSELEMZES_2023_14_parducz_arpad_kotelezo_vagy_valaszthato_befogadas_az_europai_unio_relokacios_egyezményei.pdf
- PÉNZVÁLTÓ Nikolett (2022): *Törökország orosz rulettje*. Budapest: MCC Press.
- Poland Says it will Uphold its Veto on EU Migration Pact. *Reuters*, 2023. szeptember 29. Online: www.reuters.com/world/europe/poland-says-it-will-uphold-its-veto-eu-migration-pact-2023-09-29/
- Poverty Spurs Mass Migration from Kosovo. *Euractiv*, 2015. február 16. Online: www.euractiv.com/section/global-europe/news/poverty-spurs-mass-migration-from-kosovo/
- Rendőrség [é. n.]: *Illegális migráció alakulása heti bontásban*. Online: www.police.hu/hirek-es-informaciok/hatarinfo/illegalis-migracio-alakulasa
- RÉNYI Pál Dániel (2017): Félelem és reszketés Kömlőn: migránsnak hitték a mindenszentekre látogatósra érkező magyarokat. *444.hu*, 2017. november 2. Online: <https://444.hu/2017/11/02/felelem-es-retteges-komlon-migransnak-hittek-a-mindenszentekre-latogatoba-erkezo-magyarokat>

- ROMSICS Ignác (2005): *Magyarország története a XX. században*. Budapest: Osiris.
- SARKADI Zsolt (2018): A Fidesz évtizedek óta nem látott gyűlölködésbe hergelte a magyar társadalmat. *444.hu*, 2018. november 23. Online: <https://444.hu/2018/11/23/a-fidesz-evtizedek-ota-nem-latott-gyulolkodesbe-hergelte-a-magyar-tarsadalmat>
- SZALAI Piroska (2023): Kiderült, pontosan hány magyar vándorolt ki külföldre. *Novekedes.hu*, 2023. július 7. Online: <https://novekedes.hu/mag/kiderult-pontosan-hany-magyar-vandorolt-ki-kulfoldre>
- TÁLAS Péter (2013): A nemzeti katonai stratégia és a magyar stratégiai kultúra. *Hadtudomány*, (3–4), 14–28.
- TAMPU, Stelian (2022): Az 1989-es NDK menekültek humanitárius helyzete (krízise). *Belügyi Szemle*, 70(6), 1215–1228.
- Teljes foglalkoztatás van Magyarországon. *Portfolio*, 2022. szeptember 22. Online: www.portfolio.hu/gazdasag/20220922/teljes-foglalkoztatas-van-magyarorszagon-568325
- VERSECK, Keno (2019): Hungary's Slow Descent into Xenophobia, Racism and Human Rights Abuses. *Infomigrants*, 2019. október 21. Online: www.infomigrants.net/en/post/20220/hungarys-slow-descent-into-xenophobia-racism-and-human-rights-abuses
- VG/MTI (2023): Eddig több mint egymillió ukrainai menekült érkezett Magyarországra. *VG*, 2023. június 28. Online: www.vg.hu/kozelet/2023/06/eddig-tobb-mint-egymillio-ukrainai-menekult-erkezett-magyarorszagra

Egyéb források

- 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.
- 1401/2015. (VI. 17.) Korm. határozat a rendkívüli bevándorlási nyomás kezelése érdekében szükséges egyes intézkedésekről.
- 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozat a Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014–2020 ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiáról.
2007. évi II. törvény a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról.
2015. évi CXLI. törvény egyes törvények Magyarország államhatárának hatékonyabb védelmével és a tömeges bevándorlás kezelésével összefüggő módosításáról.
2023. évi L. törvény a vendégmunkások magyarországi foglalkoztatásáról.
- A Bíróság 2020. június 25-i ítélete a C-808/18. sz., Európai Bizottság kontra Magyarország ügyben. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A62018CC0808>
- A Bíróság 2023. június 22-i ítélete a C-823/21. sz., Európai Bizottság kontra Magyarország ügyben. Online: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=274870&-pageIndex=0&doclang=HU&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=268610>
- A Tanács (EU) 2015/1601 határozata (2015. szeptember 22.) a nemzetközi védelem területén Olaszország és Görögország érdekében elfogadott átmeneti intézkedések megállapításáról. HL L 248., 2015. szeptember 24., 80–94.
- A Tanács (EU) 2023/2409 végrehajtási határozata (2023. október 19.) az (EU) 2022/382 végrehajtási határozattal bevezetett átmeneti védelem meghosszabbításáról. ST/13544/2023/INIT. HL L, 2023/2409, 2023. október 24.
- Az Európai Unió Bírósága (2020): *A menedékkérőknek vagy a kiutasítási határozat hatálya alatt álló harmadik országbeli állampolgároknak a szerb–magyar határon található, röszei*

- tranzitónában való elhelyezését „őrizetnek” kell minősíteni. Sajtóközlemény, 2020. május 14. Online: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-05/cp200060hu.pdf>
- Az Európai Unió Bírósága (2023): *Magyarország indokolatlanul korlátozta a menedékjogi kérelem előterjesztésének lehetőségét.* Sajtóközlemény, 2023. június 22. Online: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2023-06/cp230109hu.pdf>
- Az Európai Unió Tanácsa (2023): *Módosított javaslat – Az Európai Parlament és a Tanács rendelete az unión belüli nemzetközi védelemre vonatkozó közös eljárás létrehozásáról, valamint a 2013/32/EU irányelv hatályon kívül helyezéséről.* 2023. június 13. Online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10444-2023-INIT/hu/pdf>
- Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata HL C 326., 2012. október 26., 13–390.
- EUAA (2023): *Latest Asylum Trends.* 2023. szeptember. Online: <https://euaa.europa.eu/latest-asylum-trends-asylum>
- Európai Bizottság (2017): *Tizenötödik jelentés a migránsok EU-n belüli áthelyezéséről és áttelepítéséről.* COM/2017/0465 final. Online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A52017DC0465>
- Európai Parlament (2023): *Menedékügy és bevándorlás az EU-ban.* Online: www.europarl.europa.eu/infographic/asylum-migration/index_hu.html#filter=2012
- European Commission [é. n. a]: *What is the New Pact on Migration and Asylum of the EU?* Online: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/new-pact-migration-and-asylum_en
- European Commission [é. n. b]: *Temporary Protection.* Online: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en
- Frontex (2023): *EU's external borders in 2022: Number of Irregular Border Crossings Highest Since 2016.* 2023. január 13. Online: <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-s-external-borders-in-2022-number-of-irregular-border-crossings-highest-since-2016-YsAZ29>
- Frontex [é. n.]: *Central Mediterranean Route.* Online: <https://frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/central-mediterranean-route/>
- Külügyminisztérium (2011): *Magyar külpolitika az uniós elnökség után.* Online: https://brexit.kormany.hu/download/4/c6/20000/kulpolitikai_strategia_20111219.pdf
- Országgyűlés Hivatala (2020): *A Honvédség aktuális külföldi missziói. Infojegyzet, (62), 2020. október 2.* Online: www.parlament.hu/documents/10181/4464848/Infojegyzet_2020_62_honvedsegi_missziok.pdf/9fe7c180-a8a9-8573-c1ed-754bca3e026a?t=1601625018866
- The Hungary Helps Program [é. n.]. Online: <https://hungaryhelps.gov.hu/hungary-helps-program-main-page/>
- Ukraine Refugee Situation [é. n.]. Online: <https://data2.unhcr.org/en/situations/ukraine>